

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXI

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2013

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXI

© 2013 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy / İstanbul

Tel: 00.90.212.624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXI

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXI

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2013

İçindekiler/Contents

Asuman Çırak – Mustafa Tolga Çırak – Ahmet Cem Erkman <i>Kelenderis Halkının Diş ve Çene Paleopatolojileri</i> (<i>Paleopathological Analysis of Teeth and Jaws Obtained from Kelenderis Excavations</i>)	1
Okşan Başoğlu – Atakan Akçay – Pınar Gözlük Kırmızıoğlu Simge Gökkoyun – Tuğçe Şener <i>Diyarbakır/Aşağı Salat Höyüğü İskeletleri</i> (<i>The Skeletons of Diyarbakır/Aşağı Salat</i>)	27
Elif Koparal <i>Teos and Kyrbissos</i> (<i>Teos ve Kyrbissos</i>)	45
Ümit Aydınoğlu <i>Paslı: Dağlık Kilikia’da Bir Kırsal Yerleşimin Değişim Süreci</i> (<i>Paslı: The Process of Change of a Rural Settlement in Rough Cilicia</i>)	71
Emre Okan <i>Çeşme Müzesi’nde Bulunan Yayı Amphora Üzerine Düşünceler</i> (<i>Thoughts on the Churn Amphora Held in Çeşme Museum</i>)	101
Mehmet Tekocak – K. Levent Zoroğlu <i>Kelenderis’te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri</i> (<i>A Group of Roman Transport Amphorae from Kelenderis and Some Thoughts on Them</i>)	109
Erkan Dündar <i>Roman Amphora Stamps from Patara</i> (<i>Patara’dan Roma Dönemi Amphora Mühürleri</i>)	141
Celal Şimşek – Bahadır Duman <i>Lycos Laodikeiası’ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil</i> (<i>A group of locally produced lamps from Laodikeia ad Lycum</i>)	151
Hatice Körsulu <i>Kappadokia Komanası Sigillataları</i> (<i>The Sigillata from Comana in Cappadocia</i>)	181

Julian Bennett	
<i>Agricultural Strategies and the Roman Military in Central Anatolia During the Early Imperial Period</i> (<i>Erken İmparatorluk Döneminde Orta Anadolu'da Tarımsal Stratejiler ve Roma Ordusu</i>)	315
Murat Durukan – Deniz Kaplan – Ercan Aşkın	
<i>Septimius Severus Döneminde Elaiussa Sebaste'nin Duraklaması, Korykos'un Yükselişi</i> (<i>Die Stagnation von Elaiussa Sebaste, der Aufstieg von Korykos zur Zeit des Septimius Severus</i>)	345
Dinçer Savaş Lenger	
<i>Salamis'e Atfedilen Makedon Krali Bronzlar Üzerine Bir Değerlendirme</i> (<i>An Evaluation of the Macedonian Royal Bronze Coins Which Have Been Attributed to Salamis</i>)	371
Ferit Baz – Selçuk Seçkin	
<i>Neue Grabinschriften aus Pylai in Bithynien</i> (<i>Bithynia'daki Pylai Kentinden Yeni Mezar Yazıtları</i>)	387
Elif Keser-Kayaalp	
<i>The Church of Virgin at Amida and the Martyrium at Constantia: Two Monumental Centralised Churches in Late Antique Northern Mesopotamia</i> (<i>Amida'daki Meryem Ana Kilisesi ve Constantia'daki Martyrium: Kuzey Mezopotamya'da Geç Antik Döneme Tarihlenen İki Anıtsal Mezar Kilise</i>)	405
Ayşe Aydın	
<i>Marmaris Müzesi'ndeki Ampullalar</i> (<i>The Ampullae at the Marmaris Museum</i>)	437
Hatice Özyurt-Özcan	
<i>Akyaka'daki Çatalçam Bazilikasına Ait Döşeme Mozaikleri</i> (<i>The Floor Mosaics of the Çatalçam Basilica in Akyaka</i>)	457
Corrigenda	489

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Orta-doğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

SALAMİS'E ATFEDİLEN MAKEDON KRALI BRONZLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dinçer Savaş LENGER*

ABSTRACT

An Evaluation of the Macedonian Royal Bronze Coins Which Have Been Attributed to Salamis

In the course of the archaeological excavations on Mount Nif (Olympos), İzmir; conducted regularly from 2006 to 2010, eighty-one coins were discovered in the necropolis of Karamattepe, which is thought to have been used between the 4th and early 3rd century B.C. Thirty-five of these coins are autonomous city coins from Ionia, Aiolis, Mysia and Karia, and forty-three of these coins are the Macedonian issues from the period of Alexander III and Philip III. Three coins could not be identified due to their poor condition. The Macedonian royal coins, nearly all bronze, form 53 % of the total. The focus of this article is on the twenty bronze coins of Philip III Arrhidaeus, a part of the Macedonian royal coin finds, with a shield adorned with the Gorgon head on the obverse and a helmet and a kerykeion on the left corner at the base on the reverse. These coins have been attributed to Miletos(?) by K.Liampi and to the city of Salamis on Cyprus by M.J.Price. But to date, neither from Salamis nor from the rest of the island have these coins been encountered. The same is also true for the coin finds from the Sacred Way excavations at Miletos and Didymaion. However, the iconographic connection between the sixteen similar coins which were found in the Sardeis excavations, the issues of Sardeis also analysed by Ashton, and the coinage of Miletos(?)/Salamis may support the idea that these coins may have been struck in the city of Sardeis, only 75 km. from Karamattepe. The quantity Macedonian royal coinage finds from the Karamattepe necropolis is to be related to the presence of Macedonian military forces in this region. In this context, the Late Classic-Early Hellenistic citadel of Ballicaoluk, locally called "Kız Kalesi", and situated on a steep rocky hill to the northwest of Karamattepe should be associated with the necropolis area. The citadel has been strategically located in such a way as to overlook both the Torbalı Plain and the Karabel Pass, which links Sardeis to Ephesos and, at the same time it would also have been used to protect the roads leading towards Smyrna during

* Yrd. Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 07058 Kampüs, Antalya. E.posta: dslenger@akdeniz.edu.tr

Bana bu araştırma imkânını sağlayan Sayın Hocam Elif Tül Tulunay'a çok teşekkür ederim.

the Hellenistic Period. One unit and half unit bronze Macedonian coins which were found in the necropolis area must be related to the salaries paid to the mercenaries. As we know, the mercenaries employed, were paid in two different ways: *Sitarchia*, *siteresion*, *sitonion*, the payment in money for provisions, and the *opsonion*, paid after service has been rendered. These bronze coins are *Sitarchia* which were paid at the beginning of the month, to enable the soldiers to meet their daily shopping needs.

Keywords: Nif, Karamattepe, Coin, Macedonian, Sardeis, Salamis

ÖZET

İzmir ili sınırları içerisinde yer alan Nif Dağı'nda (Olympos) 2006 yılından beri düzenli yapılmakta olan arkeolojik kazılarda Karamattepe adıyla anılan mevkide M.Ö. IV. yüzyıl ve M.Ö. III. yüzyılın ilk yarısı boyunca kullanım gördüğü anlaşılan nekropol alanında 2006-2010 yılları arasında seksen bir adet sikke ele geçmiştir. Bunlardan otuz beş sikke İonia, Aiolis, Mysia ve Karia bölgeleri otonom kent, kırk üç sikke ise III. Aleksandros ve III. Philippos dönemi Makedon darparıdır. Üç sikke ise kötü kondisyonlarından dolayı teşhis edilememiştir. Neredeyse tamamı bronz olan Makedon krali darparlar toplamın %53'ünü oluştururlar. Makedon krali darparların içinde; ön yüzünde Gorgo başı bezemeli kalkan, arka yüzünde miğfer ve sol alt köşede kerykeion yer alan III. Philippos (Arrhidaios) darbı yirmi bronz sikke ise makalenin konusunu oluşturmaktadır. Bu sikkeler K. Liampi tarafından Miletos'a (?), M.J. Price tarafından ise Kıbrıs Adası'ndaki Salamis kentine atfedilmişlerdir. Fakat söz konusu sikkelere ne Salamis kentinde ne de adanın geri kalanında bugüne kadar rastlanmamıştır. Aynı durum, Miletos ve Didymaion kutsal yol kazıları için de geçerlidir. Buna karşın Sardeis kazılarında bulunan on altı benzer sikke ve R.H.J. Ashton tarafından da gözlemlenen Sardeis darparları ile Miletos/Salamis darparları arasındaki ikonografik bağlantı söz konusu sikkelerin Karamattepe'ye sadece 75 km uzaklıkta olan Sardeis kentinde basılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kazısı sürdürülen Karamattepe nekropolü'nde Makedon krali darparlarının yoğun olarak bulunmaları, bölgedeki Makedon askeri varlığı ile ilişkilidir. Bu bağlamda Karamattepe'nin kuzey batısında, üç yanı sarp kayalık bir tepe üzerine kurulu olan, yöre halkının "Kız Kalesi" olarak da adlandırdığı Balıcaoluk'taki Geç Klasik – Erken Hellenistik dönemlere tarihlenen kale, Karamattepe'deki nekropol alanıyla bağlantılı olarak değerlendirilmelidir. Kale, Torbalı Ovası'na ve Sardeis'i Ephesos'a bağlayan Karabel Geçidi'ne giden yola hakim konumdadır ve aynı zamanda Hellenistik Dönem'de Smyrna'ya ulaşan yolların korunmasında da kullanılmış olmalıdır. Nekropol alanında bulunan ünite ve yarım ünite değerindeki Makedon bronz sikkelerin paralı askerlere yapılan ödemelerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bilindiği üzere askerlere peşin ödenen erzak karşılığı bedel *sitarkhia*, *siteresion*, *sitonion* ve hizmet sonrası ödenen *opsonion* şeklinde iki ayrı ödeme yapılmaktadır. Söz konusu bronz sikkeler, aybaşında askerlerin alışverişlerinde gündelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere ödendiği bilinen *sitarkhia*'dır.

Anahtar Kelimeler: Nif, Karamattepe, Sikke, Makedon, Sardeis, Salamis

Nif Dağı (Olympos), İzmir Körfezi'nin doğusunda, Kemalpaşa, Torbalı ve Buca ilçelerinin ortak sınırında yer almaktadır. Kuzeyinde Kemalpaşa Ovası, doğusunda Smyrna ile Sardeis arasındaki yolu Kaystros (Küçük Menderes) Vadisi'ne bağlayan ve Nif Dağı'nı Mahmut Dağı (Drakon)-Bozdağlar (Tmolos) silsilesinden ayıran Karabel Geçidi, güneyinde ise Torbalı Ovası yer alır (fig 2-4)¹. Bölgedeki başlıca yerleşimler; Kurudere, Vişneli, Dağ Kızılca, Çakırbeyli, Bozköy, Saipler, Doğancılar, Kırıklar, Belenbaşı, Kaynaklar, Pınarbaşı, Kavaklıdere, Kızılızüm, Çınarköy ve Çiniliköy'dür. Nif Dağı'nda arkeolojik araştırmalar 1999-2001 yılları arasında Prof. Dr. Elif Tül Tulunay başkanlığında gerçekleştirilen inceleme gezileriyle başlamıştır². 2004-2005 yıllarındaki yüzey araştırmalarını³ takiben 2006 yılından beri "Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi" kapsamında Karamattepe, Balıcaoluk, Dağkızılca ve Başpınar mevkiilerinde arkeolojik kazılar sürmektedir⁴.

Karamattepe mevkiinde yer alan Geç Klasik – Erken Hellenistik dönemlere tarihlenen nekropol alanında (fig. 5)⁵, 2006–2010 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda üçü gümüş, yetmiş sekizi bronz toplam seksen bir adet sikke ele geçirilmiştir⁶. Bunlardan otuz beş sikke şehir, kırk üç sikke Makedon krali darbıdır. Hellen kent darpları toplamın % 43'ünü, krali darplar ise % 53'ünü oluşturmaktadır (fig. 6). Hellen kent darplarının şehirlere göre dağılımı ise şu şekildedir; yirmi dokuz sikke İonia bölgesi kentlerine (Erythrai, Ephesos, Khios, Klazomenai, Kolophon, Lebedos, Leukai, Magnesia, Miletos, Samos, Smyrna), 3 sikke Karia (Rhodos, Halikarnassos ve Mylasa) ve birer sikke ise Mysia ve Aiolis (Gambreion ve Kyme) bölgelerine aittir. Anlaşılacağı üzere şehir sikkeleri, dört farklı

¹ Tül Tulunay 2006a, 189; Türkmen 2011, 261.

² Tül Tulunay 2002, 18-19.

³ Tül Tulunay 2005, 33-35; Tül Tulunay 2006a, 189-200; Tül Tulunay 2006b, 24-25; Tül Tulunay 2007, 351-362; Yıldırım – Gates 2007, 323.

⁴ Tül Tulunay 2008, 79-98; Tül Tulunay 2009, 411-426; Tül Tulunay 2010, 387-408; Tül Tulunay 2011, 405-423

⁵ Nüsmatik verilerden elde edilen tarihler ile Karamattepe'de bulunan keramiklerle ilgili yapılan tarihlendirmeler örtüşmektedir. Zira nekropol alanında bulunan keramiklerin % 95'i M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. III. yüzyılın ilk çeyreği arasında üretilmiştir. Çok az sayıda keramik M.Ö. 275-250 arasına tarihlenmekte olup M.Ö. 250 den daha geçe tarihlenen ise yoktur. Karamattepe keramiklerini yayına hazırlayan Uzman Mustafa Bilgin'e verdiği bilgilerden dolayı teşekkür ederim.

⁶ 2006-2010 yılları arasında Nif (Olympos) kazılarında bulunan sikkelerin tümü, kazı buluntularının değerlendirildiği bir yayında çalışma konusu olarak tarafımızdan ayrıca ele alınacaktır.

bölgede yer alan on altı kentten gelmektedir. Karamettepe’de bulunan tüm şehir sikkeleri içinde toplamda en büyük grubu 12 adet ile Ephesos sikkeleri, tüm otonom darpların üçte birini teşkil etmektedir. Bu kenti dört sikke ile Khios, üçer sikke ile Kolophon ve Smyrna takip eder. Sikkeleri tarihsel olarak gruplandırmak gerekir ise M.Ö. III. yüzyıla tarihlenen üç Smyrna sikkesi hariç tüm sikkeler (otonom ve krali) M.Ö. IV. yüzyıla ait olduğu görülür.

Karamattepe nekropolünde ele geçen sikkelerin çoğunluğunu (% 53) oluşturan Makedon krali darpların biri gümüş (Price 2550) diğeri bronz (Price 2551) olmak üzere iki Sardeis ve bir bronz Kyme sikkesi (Price 325)⁷ III. Aleksandros darbıdır. Diğeri otuz dokuz sikke ise III. Philippos (M.Ö. 323-317) dönemine tarihlenmekte ve içlerinden otuz beşi eski literatürde “anonim” olarak adlandırılan ön yüzü Makedon kalkanlı, arka yüzü miğfer tasvirlidir⁸.

Makalenin konusunu ön yüzünde Gorgo başı bezemeli kalkan, arka yüzünde miğfer, B A lejandı ve sol boşlukta kerykeion sembolü bulunan yirmi sikke (no.1-20 = fig. 1) oluşturmaktadır. Bu sikkeler, K. Liampi tarafından Miletos (?) kentine atfedilmiştir⁹. Benzer tipte, arka yüzünde sol boşlukta kerykeion ve sağ boşlukta monogram taşıyan bir diğeri grup sikke ise yine Liampi tarafından Demetrios Poliorketes dönemi (M.Ö. 294-288) Kıbrıs darbı olarak sınıflandırılmıştır¹⁰. Ancak M.J. Price’a göre ise söz konusu her iki grup, III. Philippos iktidarında Salamis’de basılmıştır¹¹. Price’ın dayanak noktası, Kıbrıs’ın Amathus kentinde bulunan define¹² ve Curium kenti kazılarında ele geçen kerykeion sembolü ve monogramlı sikkelerdir¹³. Fakat E.Tziambazis tarafından hazırlanan A Catalogue of the Coins of Cyprus from 560 B.C. to 1571 A.D. adlı katalogda adada basılan

⁷ Söz konusu sikke Price katalogunda Makedonia darbı olarak geçmektedir. Marc Bar Koleksiyonu’nda yer alan bir diğeri örnek ise Kyme darbı olarak adlandırılmıştır. Bk. SNG Marc Bar 463.

⁸ Mathisen 1979, 2-6; Liampi 1986, 41-65; Liampi 1998a, 101-105; Liampi 1998b, 252-25; söz konusu sikkelerin Batı Anadolu’da hangi arkeolojik kazılarda, ne kadar bulunduğuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Çizmeli Ögün – Marcellesi 2010, 297-343.

⁹ Liampi 1986, 62; Liampi 1998a, 103.

¹⁰ Liampi 1986, 63-64, no.231-251; Price 1991, no.3159.

¹¹ Price 1991, no. 3158b-3162a, pl. CL; Ashton 1993, 278.

¹² Marchetti 1978, 937-975; Price 1991, 390, dipnot 2.

¹³ Cox 1959, 14-16; Price 1991, 390.

sikkeler arasında Liampi tarafından Miletos'a(?) atfedilen kerykeion monogramlı sikkeler değil, sadece Kıbrıs'a atfedilen kerykeion'lu ve monogramlı darplara yer verilmiştir.¹⁴ Aynı durum E.Zapiti – L.Michaelidou tarafından yayına hazırlanan *Coins of Cyprus, from the collection of the Bank of Cyprus Cultural Foundation* adlı katalogda da gözlenmiştir¹⁵. Dahası Prof. Dr. C. Özgünel başkanlığında 1998 yılından itibaren düzenli olarak kazısı yapılmakta olan Salamis'te¹⁶ de Liampi tarafından Miletos'a (?) atfedilen, arka yüzünde sembol olarak sadece kerykeion taşıyan sikkelere rastlanmamıştır¹⁷.

Salamis'e atfedilen sikkeler, Karamatpepe'de bulunan tüm sikkelerin (81 adet) dörtte birini, Makedon krali darpların (43 adet) yarıya yakını, bir dönem anonim olarak adlandırılan kalkanlı/miğferli sikkelerin ise % 57'sini (35 adet) oluşturur. Makalenin konusunu teşkil eden sikkelerin oranının yüksekliği ve bronz sikkelerin darp edildiği bölgenin dışında krali bile olsa nadiren sirküle olduğu gerçeği göz önüne alındığında, söz konusu sikkeler gerçekten de Liampi'nin belirttiği gibi bir ihtimal Miletos'ta basılmış olabilirler. Fakat III. Aleksandros ve III. Philippos darplarına Miletos¹⁸ ve Didymaion¹⁹ kazılarında bugüne kadar rastlanmamıştır.

Buna karşın Sardeis kazılarında bulunup kayıt altına alınmış Miletos'a (?) atfedilen kerykeion sembolü sikke sayısı on altıdır²⁰. 1910-1914 yılları Sardeis sikke buluntularının değerlendirildiği Bell katalogunda M.Ö. 286-277 arasına tarihlendirilmiş ve "Interval" başlığı altında sınıflandırılmış, ön yüzünde Gorgo betimli kalkan ve arka yüzünde miğfer, B A lejandı taşıyan on bir adet sikkenin dördü bu gruba girer²¹. A. Johnston ise 1958-1972 arası dönemin buluntularını değerlendirdiği katalogda benzer on iki

¹⁴ Tziambazis 2001/2, 41, no.22: AE 16, Cox 1959,14.

¹⁵ Zapiti – Michaelidou 2008, 116-117, no.5-8.

¹⁶ Salamis kazıları için bk. Öztepe 2001, 6-15; Özgünel 2003, 9-20; Öztaner 2004; Özgünel 2009.

¹⁷ Bilgi Salamis kazılarının nümismatı Doç. Dr. Zeynep Çizmeli Öğün'den alınmıştır. Kendisine teşekkür ederim. Ayrıca Salamis'de 1974 yılına kadar gerçekleştirilen kazılarda çıkan sikkeler için bk. Helly 1970; Callot 2004.

¹⁸ Ashton 2004, 41: Ashton bilgiyi Miletos kazılarının nümismatı Weiser'den almıştır. Miletos Kazıları'nda bulunmuş olan G. Roma ve Bizans sikkelerini yayına hazırlayan Hacer Sancaktar da bilgiyi doğrulamaktadır.

¹⁹ Baldus 1996, 217-223; Baldus 2006; Çizmeli Öğün – Marcellesi 2011, 318-319.

²⁰ Bell 1916, 9, no. 89-92; Johnston 1981, 17, no. 22; Çizmeli Öğün – Marcellesi 2011, 311-313.

²¹ Bell 1916, 9, no. 89-99.

sikkeyi M.Ö. III. yüzyıla tarihleyip “III. Aleksandros ve ardılları” başlığı altında toplamıştır²².

Liampi tarafından Miletos’a (?), Price tarafından ise Salamis’e atfedilen bu sikkelerin, Sardeis kazılarında bulunan nümismatik bulgular ışığında Sardeis’te darp edilmiş olabileceği düşünülebilir. Bilindiği üzere III. Aleksandros ve ardılları adına Makedon krali sikkeler darp eden Sardeis kenti, Karamattepe’nin de içinde bulunduğu Nif Dağı’na sadece 75 km uzaklıktadır. Dahası kerykeion, Sardeis’te basılan sikkelerin hem ön yüzünde kalkan bezemesi, hem de arka yüzlerinde bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır²³. Gorgo başı bezemeli kalkan tasvirine gelecek olursak, bu tip günümüze kadar Sardeis ile hiç ilişkilendirilmemiştir. Ancak Ashton, Price’ın Miletos ya da Mylasa’ya atfettiği ön yüzünde Gorgo başı bezemeli kalkan, arka yüzünde miğfer ve sembol olarak sol boşlukta gül motifi yer alan sikkeleri (Price 2070) Sardeis’e atfetmektedir²⁴. Zira arka yüzde yer alan gül sembolü, III. Aleksandros’un Sardeis’te bastığı sikkelerin de temel öğelerinden biridir²⁵. Dahası Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi’nde bu sikkelerden en az on beş adet bulunmaktadır²⁶. Dolayısıyla Afyonkarahisar ile Sardeis antik kentinin göreceli yakınlığı ve müze koleksiyonunda Sardeis darbı Makedon krali darpların sayısal üstünlüğü²⁷ Ashton tarafından ileri sürülen görüşü destekler niteliktedir.

Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda ayrıyeten Sardeis darbı olduğunu düşündüğümüz Salamis’e atfedilen kalkanlı/miğferli sikkelerden ikisi kesin olmamakla birlikte dokuz adet bulunmaktadır²⁸. Ashton tarafından koleksiyonu incelenen bir diğer müze olan Fethiye’de ise durum Afyonkarahisar’dan biraz daha farklıdır. Fethiye Arkeoloji Müzesi’nde Salamis’e atfedilen on dört sikke bulunmaktadır²⁹. Bu on dört sikkeden

²² Johnston 1981, 17, no. 22 (toplama 12 sikke).

²³ Liampi 1986, 58, 2. grup; Thompson 1983, 28, no. 296; Price 1991, 329, no. 2613.

²⁴ Ashton 2004, 41.

²⁵ Thompson 1983, X. Seri, 81-95; XI. Seri, 132-133; XII. Seri, 163-168; XIII. Seri, 175, 215-217; XIV. Seri, 228-231, 247-249; 295-296; XV. Seri, 305-306, 311-313; XX. Seri, 406; Ashton 2004, 41.

²⁶ Ashton 1998, 37, n. 50-64. Söz konusu sikkeler 7 adet Sardeis ve 6 adet nerede basıldığı bilinmeyen Küçük Asya darbıyla birlikte Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi’ne tek bir şahıs tarafından satılmıştır ve büyük olasılıkla tek bir definenin parçalarını oluşturmaktadır.

²⁷ Sardeis’e atfedilen sikke sayısı 39’dur.

²⁸ Ashton 1998, 41, no.134-142.

²⁹ Ashton 1998, 29, no.198-211.

ikisi tarafımızdan Sardeis'e atfedilen sikke grubuna dâhildir³⁰. Arka yüzünde kerykeion ve monogram taşıyan diğer on iki sikke ise, Liampi tarafından Kıbrıs başlığı altında tasnif edilen ve Karamattepe'de hiç görülmemeyen sikkelerdendir³¹. Fethiye Müzesi'nde Kıbrıs darplarının çoğunlukta olması, şehrin Doğu Akdeniz ve Ege Denizi güzergahı üzerinde yer almasıyla ilişkilidir.

Sardeis darbı olduğu düşünülen yirmi sikke dışında Karamattepe nekropol alanında gerçekleştirilen kazılarda ayrıyeten iki kalkanlı/miğferli Sardeis darbı sikke (Price 2612) ele geçmiştir. Bu sikkelerin ön yüzlerinde kerykeion bezemeli kalkan, arka yüzlerinde ise miğfer ile birlikte kerykeion, gül sembolleri ve TI lejandı yer alır³². III. Aleksandros darbı biri gümüş, biri bronz olan iki diğer sikke ile beraber Sardeis darplarının toplam sayısı böylelikle yirmi dörde ulaşır.

Öncesinde Salamis'e atfedilen sikkelerin yeni değerlendirmeler ışığında Sardeis'de basıldıkları göz önüne alındığında sikkelerin oransal olarak tasnifi de doğal olarak değişiklik gösterir. Buna göre Karamattepe'de bulunan Makedon sikkelerinin % 57'sinin (24 sikke) Sardeis, % 21'nin (9 sikke) Miletos / Miletos-Mylasa³³, % 19'unun (8 sikke) nerede basıldıkları bilinmemekle birlikte Küçük Asya (?) darbı oldukları görülür. Bir sikke ise % 3'lük orana sahip olup Kyme darbıdır (fig. 7-8).

Karamattepe mevkiinde bugüne kadar bulunan 81 sikkenin 43 ünün Makedon darbı olması, bölgede konuşlandırılmış olan Makedon birlikleriyle doğrudan alakalıdır. Zira stratejik kilit noktaların kontrolünü amaçlayan Makedon askeri varlığının, savunma sistemleri dışındaki en önemli kanıtı Makedon Krallığı tarafından darp edilmiş olan bu bronz sikkelerdir.³⁴ Bilindiği üzere antikçağda paralı askerlere iki çeşit ödeme yapılmaktadır; bunlardan ilki peşin ödenen, askerlerin alışverişlerinde gündelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere erzak karşılığı bedel olarak verildiği bilinen sitarkhia,

³⁰ Ashton 1998, 29, no.198-199.

³¹ Ashton 1998, 29, no. 200-211.

³² Sikke, Marc Bar koleksiyonunda (SNG Marc Bar 479) Demetrios Poliorcetes dönemi Rhodos darbı olarak geçmektedir; Benzer bir sikke Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinde Kusura'da bulunmuştur. Bk. Ashton 1998, 39, no.110

³³ Bu grup sikkeler Ashton tarafından Kaunos'a atfedilmiş olup tarafımızdan başka bir çalışma konusu olarak değerlendirilmiştir.

³⁴ Liampi 1986, 41-65; Westermarck 1989, 301-315; Price 1991; Picard 2003, 73-78; Touratsoglou 2003, 97-101.

ve diğeri hizmet sonrası ödenen opsonion dur³⁵. Karamattepe nekropolünün kuzey batısında, kayalık bir tepe üzerinde yer alan, yöre halkının “Kız Kalesi” olarak adlandırdığı Ballicaoluk’taki kale³⁶ büyük olasılıkla bir Makedon garnizonuna da ev sahipliği yapmış olmalıdır³⁷. Duvar örgüsü ve işçilik tekniğine bakılarak kale Geç Klasik-Erken Hellenistik dönemlere tarihlendirilmektedir³⁸. Karamattepe, Dağkızılca, Torbalı Ovası ve Karabel Geçidi’ne giden yola hakim olan kalenin, Adatepe, Akçakaya, Akkaya ve Belkhave gibi Hellenistik Dönem’de Smyrna’nın savunma sisteminin bir parçası olduğu düşünülmektedir³⁹. Yakınlığı ve buluntuları göz önüne alındığında ise Karamattepe Nekropolü’nün, Ballicaoluk’daki garnizon ile ilişkili olduğu söylenebilir. Kazılarda bulunan büyük çoğunluğu Khalkous birimindeki on altı kentin otonom sikkesi ise garnizonda görev yapan paralı askerlerin kökenleriyle bağlantılı olmalıdır⁴⁰. Bu bronz sikkelerin bölgedeki varlığını açıklayan bir diğer ihtimal ise Ballicaoluk’daki kalenin ve onunla bağlantılı olduğu anlaşılan Karamattepe nekropol alanının, insan sirkülasyonunun yoğun olduğu Sardeis-Ephesos yoluna olan yakınlığıdır.

Sonuç olarak Liampi tarafından Miletos(?)’a, Price tarafından ise Salamis’e atfedilen ön yüzünde Gorgo başı bezemeli kalkan, arka yüzünde miğfer, B A lejandı ve sol boşlukta kerykeion sembolü yer alan sikkelere ne Miletos kazılarında ne de Kıbrıs Adası’nda rastlanmamıştır. Buna karşın Nif (Olympos) Dağı, Karamattepe nekropolü’nde yirmi ve Sardeis kazılarında on altı adet ele geçmiştir. Karamattepe ile Sardeis arası yakınlık, Sardeis’in diğer krali darpları ile söz konusu sikkeler arasında kurulan ikonografik bağlantı ve Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda yer alan örneklerle birlikte yapılan toplu değerlendirme söz konusu sikkelerin Sardeis’de darp edilmiş olabilecekleri ihtimalini güçlü kılmaktadır.

³⁵ Griffith 1935, 264-273; Liampi 2000, 225; Nankov 2009, 272; Psoma 2009, 3-38.

³⁶ Meriç 1988, 207; Doğer – Gezin 1998, 14-15; Türkmen 2011, 261; Türkmen 2012, 1-15.

³⁷ Garnizonların işlevi ve idaresi ile ilgili olarak bk. Robert – Robert 1976, 153-235; Baker 2000, 177-195.

³⁸ Türkmen 2011, 262; Türkmen 2012, 5.

³⁹ Bean 1955, 43-55; Doğer – Gezin 1998, 14; Meriç 1988, 207-208; Baker 2000, 183; Meriç 2009, 68-69; Türkmen 2011, 264; Türkmen 2012, 7.

⁴⁰ Demir 2008, 84-92.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Ashton 1993 Ashton, R.H.J., "The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus. 1991, Zurich-London. Two volumes in slip-case, pp.637, 159 plates", NC 153, (Review), 276-280.
- Ashton 1998 Ashton, R.H.J., "The Coins of the Macedonian Kings, Lysimachos and Eupolemos in the Museum of Fethiye and Afyon", içinde Coins of Macedonia and Rome: Essays in Honour of Charles Hersh, (Ed. A. Burnett – U. Wartenberg – R. Witschonke), London, 19-48.
- Ashton 2004 Ashton, R.H.J., "Kaunos, not Miletos or Mylasa", NC 2004, s. 33-46.
- Aupert 1978 Aupert, P., "Rapport sur les travaux de la mission de l'école française à Amathonte", BCH 102, 939-980, içinde, Chantier C: Entrepôt et terrasses au nord de la porte (P. Marchetti – R. Laffineur), I. Terrasse Nord (P. Marchetti), 946-950.
- Baker 2000 Baker, P., "Coût des garnisons et fortifications dans les cités à l'époque hellénistique", Entretiens d'Archéologie et d'Histoire, Saint-Bertrand-de-Comminges, Economie Antique, La guerre dans les économies antiques, (Ed. J. Andreau – P. Briant – R. Descat), 2000, 176-196.
- Baldus 1996 Baldus, H.R., "Die Münzfunde", içinde Ein Kultbezirk an der Heiligen Strasse von Milet nach Didyma. Deutsches Archäologisches Institut, Didyma, Teil III: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahre 1962, Band I, (Ed. Kl. Tuchelt), Mainz, 217-223.
- Baldus 2006 Baldus, H.R., Fundmünzen aus den Jahren 1962-1998, Didyma III, Mainz.
- Bean 1955 Bean, G., "The Defences of Hellenistic Smyrna", Anadolu Araştırmaları I, 43-55.
- Bell 1916 Bell, H.W., Sardes, vol XI, Coins, part I: 1910-1914, Leiden.
- Callot 2004 Callot, O., Salamine de Chypre, Tome 16: Les Monnaies, Lyon.
- Cox 1959 Cox, D.H., Coins from the Excavations at Curium 1932-1953, New York.
- Çizmeli Ögün – Marcellesi 2011 Çizmeli Ögün, Z. – M.Ch. Marcellesi, "Réseaux d'échanges régionaux en Asie Mineure occidentale: l'apport des monnaies de fouilles", içinde Nomisma. La circulation monétaire dans le monde grec antique, Actes du colloque international, Athènes, 14-17 avril 2010, (Ed. T. Faucher – M.Ch. Marcellesi – O. Picard), BCH Supplément 53, 297-343.
- Demir 2008 Demir, M., "Eski Yunan Dünyasında Paralı Askerler (İ.Ö. 664-300)", Eskiçağ'dan Modern Çağ'a Ordular (ed. F.M. Emecen), 71-93.

- Doğer – Gezgin 1998 Doğer, E. – Gezgin, İ., “Arkaik ve Klasik Dönemde Smyrna'nın Dış Savunması Üzerine Gözlemler”, II. Uluslararası İzmir Sempozyumu, 7-30, İzmir.
- Griffith 1935 Griffith, G.T., *The Mercenaries of the Hellenistic World*, Chicago.
- Helly 1970 Helly, B., “Les Monnaies” appendix 1 içinde *Excavations in the Necropolis of Salamis I Vol.4, (V. Karageorghis)*, Nicosia, 236-268.
- Johnston 1981 Johnston, A., “The Greek Coins”, *Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis*, (T.V. Buttrey – A. Johnston – K.M. Macken – M.L. Bates), Cambridge-Massachusetts, 1-71.
- Liampi 1986 Liampi, K., “Zur Chronologie der sogenannten “anonymen” makedonischen Münzen des späten 4. Jhs.v.Chr”, *JNG* 36, 41-65.
- Liampi 1998a Liampi, K., *Der Makedonische Schild*, Bonn.
- Liampi 1998b Liampi, K., “A Hoard of bronze coins of Alexander the Great”, içinde *Studies in Greek Numismatics in memory of Martin Jessop Price*, (Ed. R. Ashton-S.Hunter), London, 247-253.
- Liampi 2000 Liampi, K., “The circulation of bronze Macedonian royal coins from Thessaly”, *JRA Supplementary* 39, 221-225.
- Marchetti 1978 Marchetti, P., “Terrasse Nord”, *BCH* 1978, 948-950. içinde P. Aupert, *Travaux de l'école française à Amathonte en 1977*, 937-975.
- Mathisen 1979 Mathisen, R.W., “The shield/helmet bronze coinage of Macedonia: A preliminary analysis”, *SAN* 10, 2-6.
- Meriç 1988 Meriç, R., “Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyasına Genel Bir Bakış”, *Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi* 4, 202-212.
- Meriç 2009 Meriç, R., *Das Hinterland von Ephesos: Archäologisch-topographische Forschungen im Kaystros-Tal*, Viyana.
- Nankov 2009 Nankov, E., “The Circulation of Bronze Macedonian Royal Coins in Seuthopolis: A Reappraisal”, içinde *SOMA 2007. Proceedings of the XI Symposium on Mediterranean Archaeology*, İstanbul Technical University, 24-29 April 2007, (Ed. Ç.Ö. Aygün), *BAR International Series* 1900.
- Özgünel 2003 Özgünel, C., “Kıbrıs-Salamis Kazıları”, *AMMK* 2002, 9-20.
- Özgünel 2009 Özgünel, C., “Kıbrıs Salamis Kazılarının Dünü ve Bugünü”, *Anadolu/Anatolia* 33, 1-8.
- Öztaner 2004 Öztaner, S.H., “Salamis Antik Kenti”, *Anadolu/Anatolia, Ek Dizi I*, 197-207.
- Öztepe 2001 Öztepe, E., “Kıbrıs-Salamis Kazıları (1998-2001)”, *İdol* 10, 6-15.
- Picard 2003 Picard, O., “Remarques sur le monnayage de bronze macédonien avant Philippe II”, *BSFN* 58 (5), 73-78.

- Price 1991 Price, M.J., The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus. A British Museum Catalogue, Vol.I-II, Zurich-London.
- Psoma 2009 Psoma, S., "Tas Sitarchias tous Misthous ((ARIST.), OEC. 1351B) Bronze Currencies and Cash-allowances in Mainland Greece, Thrace and the Kingdom of Macedonia", RBN 155, 3-38.
- Robert – Robert 1976 Robert, L. – J. Robert, "Une inscription grecque de Téos en Ionie. L'union de Téos et de Kyrbissos, JS, 153-235.
- SNG Marc Bar Sylloge Nummorum Graecorum, Belgique, Bibliothèque Royale de Belgique, La Collection de Bronzes Grecs de Marc Bar, Bruxelles, 2007.
- Thompson 1983 Thompson, M., Alexander's Drachms Mints I: Sardes and Miletos, Numismatic Studies 16, New York.
- Touratsoglou 2003 Touratsoglou, I.P., "A la recherche du monnayage de bronze de Philippe II de Macédoine. Note préliminaire, BSFN 58 (6), 97-101.
- Tül Tulunay 2002 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Ön İnceleme Gezileri 1999-2001", Haberler 14, 18-19.
- Tül Tulunay 2005 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması -2004", Haberler 20, 33-35.
- Tül Tulunay 2006a Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2004 Yılı Yüzey Araştırması", AST 23/2, 189-200.
- Tül Tulunay 2006b Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması -2005", Haberler 21, 24-25.
- Tül Tulunay 2007 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2005 Yılı Yüzey Araştırması", AST 24/2, 351-362.
- Tül Tulunay 2008 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi: 2006 Yılı Kazısı", KST 29/ 3, 79-98.
- Tül Tulunay 2009 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi: 2007 Yılı Kazısı", KST 30/ 3, 411-426.
- Tül Tulunay 2010 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi: 2008 Yılı Kazısı", KST 31, 387-408.
- Tül Tulunay 2011 Tül Tulunay, E., "Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi: 2009 Yılı Kazısı", KST 32, 405-423.
- Türkmen 2011 Türkmen, M., "İzmir Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimine İlişkin Gözlemler", Colloquium Anatolicum X, 261-275.
- Türkmen 2012 Türkmen, M., "İzmir Nif Dağı'nda Bir Kale Yerleşimi: Balıcaoluk", Türkiye'de İskân ve Şehirleşme Tarihi (ed. M.A. Beyhan), 1-15.
- Tziambazis 2001/2 Tziambazis, E., A Catalogue of the coins of Cyprus from 560 B.C. to 1571 A.D., Larnaca.

- Yıldırım – Gates 2007 Yıldırım, B. – M.H. Gates, “Archaeology in Turkey, 2004-2005”, *AJA* 111, 275-356.
- Westermarck 1989 Westermarck, U., “Remarks on the Regal Macedonian Coinage *ca* 413-359 B.C., *Kraay-Morkholm Essays*, (G. Le Riders – N. Waggoner – U. Westermarck), Louvain la Neuve, 301-315.
- Zapiti – Michaelidou 2008 Zapiti, E. – L. Michaelidou, *Coins of Cyprus, from the collection of the Bank of Cyprus Cultural Foundation, Nicosia.*

Fig. 1

Sardeis ?

(M.Ö.323 ve sonrası)

Öy. Gorgo başı motifli Makedon kalkanı,

Ay. B – A. Miğfer, altta solda kerykeion.

Liampi 1986: 170-192 (Miletos?); Price 1991: 3158 (Salamis)

1.	AE	11	17mm.	3,5g.	NIF S.07-6
2.	AE	12	18mm.	3,7g.	NIF S.07-7
3.	AE	12	16mm.	3,7g.	NIF S.09-33*
4.	AE	6	15mm.	4,2g.	NIF S.09-30
5.	AE	--	17mm.	3g.	NIF S.09-32
6.	AE	12	17mm.	4,3g.	NIF S.09-24
7.	AE	6	14mm.	4,1g.	NIF S.09-23
8.	AE	12	20mm.	4,5g.	NIF S.09-21
9.	AE	12	21mm.	3,9g.	NIF S.09-18
10.	AE	12	16mm.	3,8g.	NIF S.09-15
11.	AE	6	15,5mm.	4,3g.	NIF S.09-11
12.	AE	12	17mm.	3,5g.	NIF S.09-8
13.	AE	--	15mm.	4,5g.	NIF S.09-19
14.	AE	6	16mm.	4,5g.	NIF S.09-2
15.	AE	3	17mm.	3,7g.	NIF S.10-1
16.	AE	12	17mm.	3,7g.	NIF S.10-5
17.	AE	12	16mm.	4,3g.	NIF S.10-9
18.	AE	3	16mm.	3,4g.	NIF S.10-12
19.	AE	12	16mm.	4,3g.	NIF S.10-20
20.	AE	12	17mm.	3,5g.	NIF S.10-28

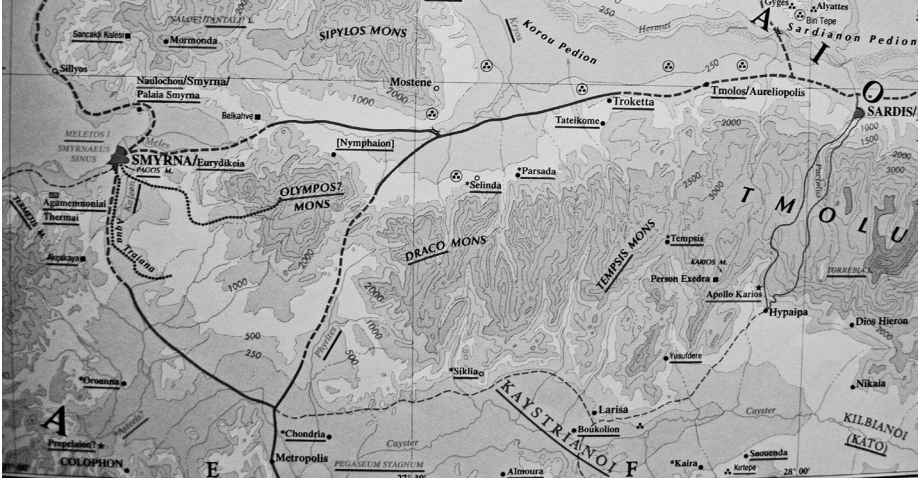

Fig. 2 Antikçağda Olympos Dağı ve çevresi

Fig. 3 Günümüzde Nif Dağı ve çevresindeki yerleşimler

Fig. 4 Karamattepe ve Ballicaoluk'un panoramik görüntüsü

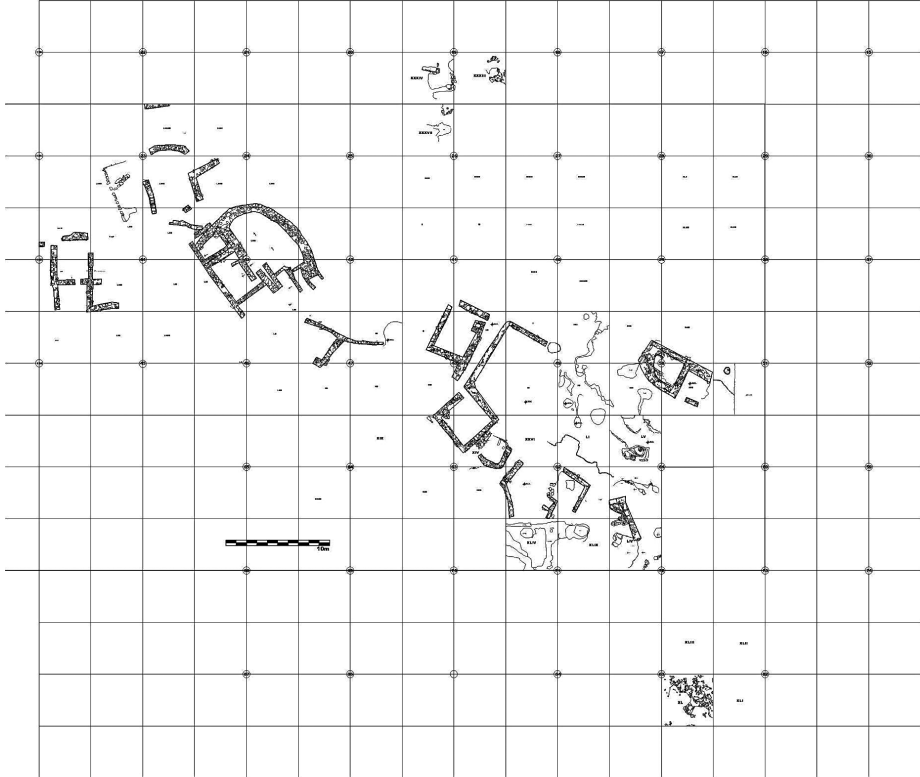

Fig. 5 Karamattepe nekropol alanı 2010 yılı planı

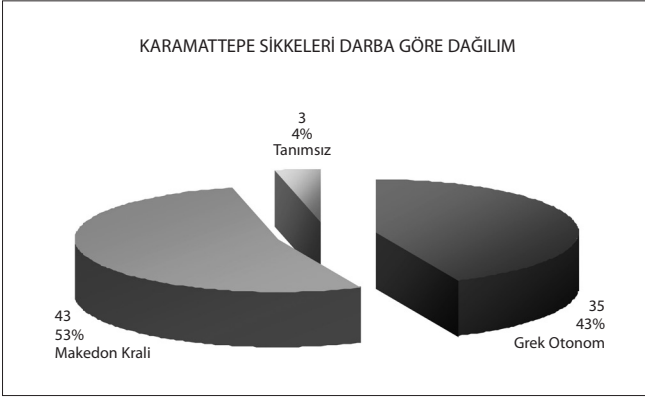

Fig. 6
Karamatpepe’de bulunan sikkeler

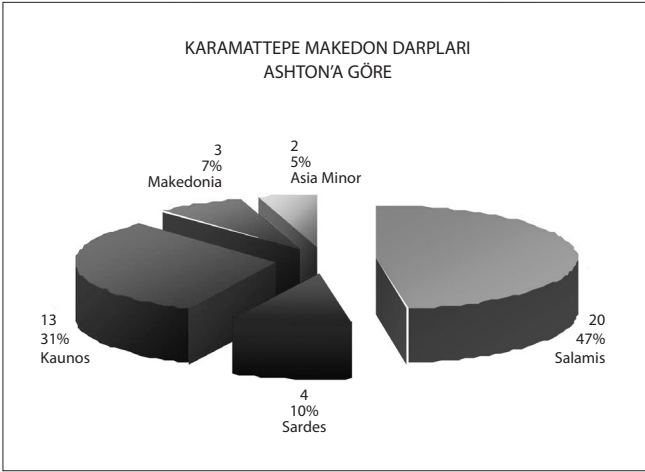

Fig. 7
Karamatpepe’de bulunan Makedon krali darpları Price ve Ashton’a göre)

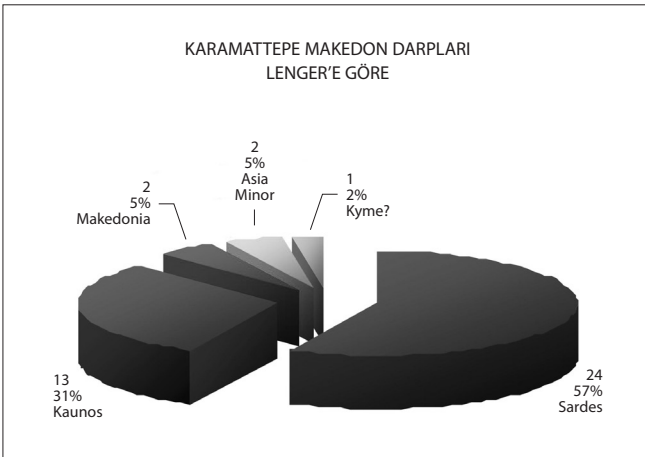

Fig. 8
Karamatpepe’de bulunan Makedon krali darpları (Salamis’e atfedilenlerin Sardes darbı sayıldığı durumda)